

Utrikesutskottets betänkande

1979/80:27

med anledning av motioner om åtgärder mot Sydafrika m. m.

Motioner

Utskottet behandlar i detta betänkande fyra motioner, nämligen

dels motion 1979/80:360 av Olle Wästberg m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning med uppgift

1. att följa och bedöma tillämpningen av investeringsförbudet i Sydafrika.
2. att kartlägga möjligheterna till en vidgning av de ekonomiska sanktionerna mot Sydafrika.

dels motion 1979/80:617 av Knut Wachtmeister m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar om en ändring i dispensreglerna för investeringar i Sydafrika och Namibia i enlighet med vad som anförts i motionen.

dels motion 1979/80:1128 av Olof Palme m. fl. (s), yrkandena 1–3 och 5, vari hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen undersöker möjligheterna att införa förbud mot teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika i enlighet med vad i motionen anförts.

2. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till överläggningar med regeringarna i Danmark och Norge i syfte att lägga ned SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.

3. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till internationella aktioner för att isolera Sydafrika i FN och andra organ så som angivits i motionen.

5. att riksdagen hemställer hos regeringen att i övrigt beakta vad i motionen anförts bl. a. vad beträffar samhälleliga informationsinsatser.

(Yrkande 4 i denna motion har behandlats i UU 1979/80:20.)

dels motion 1979/80:1135 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1–6 och 8–11, vari hemställs

1. att till motionen fogade förslag till lag om ekonomisk bojkott av Sydafrika antas av riksdagen och ersätter Lagen (1979:487) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia.

2. att riksdagen anhåller att regeringen i internationella organ kraftfullt fördömer Sydafrikas och Rhodesias brutala angrepp på frontstaterna.

3. att riksdagen anhåller att regeringen kontaktar de nordiska regeringarna för att få med dem på dessa fördömanden.

4. att riksdagen anhåller att regeringen agerar för uteslutning av Sydafrika ur IAEA.

5. att riksdagen anhåller att regeringen fördömer Västtyskland och Frankrike för deras kärnkrafts- och kärnvapensamarbete med Sydafrika,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att all försäljning av licenser och patent som kan komma den sydafrikanska vapenindustrin till nytta förbjuds.

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag innehårande att all sydafrikansk annonsering och rekrytering av personal i Sverige förbjuds.

9. att riksdagen uttalar att det till beskickningarna i södra Afrika bör sändas personal som kan förväntas vara kvalificerad att följa isoleringslinjen gentemot rasistregimerna.

10. att riksdagen anhåller att regeringen fördömer England och Smith-Muzorewa-regimen för deras brott mot Londonöverenskommelsen, inkl. vägran att släppa de politiska fångarna.

11. att riksdagen anhåller att regeringen sänder opartiska observatörer till Rhodesia för att rapportera om oegentligheter under de stundande valen.

(Yrkande 7 i denna motion har behandlats av utskottet i UU 1979/80:28.)

Bakgrund

Vid förra riksmötet behandlades och antogs ett förslag till Lag om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (prop. 1978/79:196, UU 1978/79:33, rskr 1978/79:421). Genom lagen förbjuds svenska företag att investera kapital i Sydafrika. Lagen har sin utgångspunkt i den unika situationen i Sydafrika. Sverige tog år 1976 i FN initiativ till ett resolutionsförslag i vilket säkerhetsrådet anmodas överväga åtgärder för att hindra utländska nyinvesteringar i Sydafrika. Förslaget antogs av generalförsamlingen med stor majoritet. Resolutionen har sedan återkommit de följande åren och utvidgades år 1978 till att omfatta även finansiella lån till Sydafrika. Det har emellertid inte gått att uppnå den nödvändiga enigheten i säkerhetsrådet för att fatta ett bindande beslut eller en rekommendation om investeringsförbud.

I denna situation fann regering och riksdag det berättigat att besluta om förbud mot svenska investeringar i Sydafrika utan att invänta ett säkerhetsrådsbeslut. I propositionen om investeringsförbudet redovisar regeringen utförligt de folkrättsliga och politiska överväganden som föregått förslaget. Det konstateras av lagrådet att varken FN-stadgan eller allmänna folkrättsliga regler reser några absoluta hinder mot att en stat ensidigt vidtar ekonomiska påtryckningsåtgärder mot en annan stat. Samtidigt har en huvudprincip för Sverige varit att medverka för vår del i internationella sanktioner förutsätter en rekommendation eller bindande beslut i FN:s säkerhetsråd.

Det svenska förbudet mot investeringar i Sydafrika innebär inte att Sverige har övergivit denna principiella hållning. Beslutet framställdes i proposition 196 som ett av särskilda omständigheter betingat undantag från vår huvudlinje.

FN:s generalförsamling har vid flera tillfällen antagit resolutioner om längre gående sanktioner mot Sydafrika, omfattande bl. a. handel och annat ekonomiskt samarbete. Sverige har förespråkade sanktioner även på handelsområdet men håller fast vid att sådana måste beslutas av säkerhetsrådet. Vid utrikesutskottets behandling av lagförslaget under förra riksmötet (UU 1978/79:33) förelåg bl. a. ett motionsyrkande av innebörd att de föreslagna svenska sanktionerna borde utvidgas att omfatta allt svenskt ekonomiskt och tekniskt samarbete med Sydafrika. Yrkandet avstyrktes av utskottet med hänvisning till att så vittsyftande bojkottåtgärder skulle strida mot internationella åtaganden av vilka Sverige är bundet, t. ex. det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT). Endast bindande beslut eller rekommendationer av säkerhetsrådet kunde enligt utskottets mening häva gällande förpliktelser beträffande handeln.

Förbudet mot svenska investeringar i Sydafrika och Namibia är riktat mot de svenska moderföretagen som har att aktivt bevaka förbudets efterlevnad hos de sydafrikanska dotterföretagen. I lagen föreskrivs att moderföretaget har att i detta syfte upprätta planer avseende dotterföretagens investeringar.

I proposition 196 förutsågs att de svenska företagen i Sydafrika och Namibia skulle ha möjlighet att efter ansökan få dispens från investeringsförbudet i syfte att begränsa förluster och undvika friställningar. Företagen skulle därmed ges viss möjlighet att överleva "på sparlåga". Dispensmöjligheten är förenlig med den av Sverige stödda FN-resolutionen om investeringar i Sydafrika. Dispens skulle dock inte få ges för nyetablering. I lagtextens 4 § heter det att undantag inte får göra det möjligt för sökanden att utvidga sin verksamhet i Sydafrika eller Namibia. Propositionen förutser också att en nedläggning av svenska företag i Sydafrika kan bli en konsekvens av investeringsförbudet.

Kommerskollegium har regeringens uppdrag att följa tillämpningen av investeringslagen och avge yttranden över inkomna dispensansökningar. Dispensansökan skall enligt kollegiets tillämpningskungörelse (KFS 1979:20) vara åtföljd av den i lagens 2 § föreskrivna investeringsplanen. Hittills har ett dispensärende avgjorts av regeringen. Ytterligare t.e ansökningar föreligger.

Utöver den granskning av företagets verksamhet i Sydafrika som sker i samband med dispensansökningar har kommerskollegium att granska de redovisningar avseende produktion, omsättning, antal anställda och företagens investeringar som berörda företag enligt 3 § i lagen årligen har att inlämna till kollegiet. Redovisningarna skall inlämnas senast sex månader efter utgången av företagets räkenskapsår. Det rör sig således om en efterhands-

granskning. Tillräckligt lång tid har ännu inte förflutit från lagens ikraftträdande för att några redovisningar skall föreligga. Det förutsätts i lagen att regeringen vid behov kan utfärda närmare föreskrifter för denna redovisning.

Av proposition 196 framgår också att regeringen varje år till riksdagen avser lämna en redogörelse som ger en bild av utvecklingen i väsentliga hänseenden inom varje berört företag.

Utskottet

Utskottet behandlar först de förslag som avser tillämpningen av Lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia, därefter motionsyrkandena om en utvidgning av svenska ekonomiska sanktioner eller andra svenska åtgärder riktade mot Sydafrika samt slutligen yrkandena om svenskt agerande på det internationella planet för att ytterligare isolera Sydafrika.

Tillämpningen av nu gällande investeringsförbud

I motion 360 av Olle Wästberg m. fl. (fp) hemställs i yrkande 1 att riksdagen begär en utredning med uppgift att följa och bedöma tillämpningen av investeringsförbudet. I motionens text heter det bl. a. att den svenska lagstiftningen inte är anpassad till generalförsamlingens uppmaningar, som kräver ett nyinvesteringsstopp i syfte att de utländska investeringarna i Sydafrika skall strypas. Det är enligt motionärerna vidare angeläget att följa den praxis som utbildas i de dispensärenden som regeringen tar ställning till.

I s-motion 1128 anförs att regeringen bör ha en kontinuerlig bevakning av försök att utnyttja eventuella kryphål i lagstiftningen. Som exempel på en möjlighet att kringgå lagens anda nämns leasing (inhyrning av utrustning). Motionärerna vill även att regeringen i sin uppföljning av investeringsförbudets tillämpning beaktar Sydafrikautredningens uttalanden om en solidarisk fördelning av eventuella negativa effekter av investeringsförbudet på sysselsättningen i Sverige.

Det är enligt utskottets mening angeläget att lagen ges en effektiv tillämpning. Som framgår av det föregående föreligger redan möjligheter för regeringen att utöva kontroll över lagens efterlevnad genom kravet på att företagen upprättar investeringsplaner och till kommerskollegium redovisar sin verksamhet. Utskottet konstaterar i sammanhanget att regeringen avser tillstålla riksdagen årliga redogörelser för de berörda företagens verksamhet i Sydafrika och Namibia. Det är därutöver i proposition 196 förutsett att regeringen skall kunna föreskriva skyldighet för företagen att lämna ytterligare uppgifter av betydelse för kontrollen av deras verksamhet.

Möjligheterna att hyra utrustning (leasing) behandlades inte av Sydafri-

kautredningen. Frågan togs däremot upp av lagrådet i dess yttrande över propositionen. Lagrådets mening var närmast att leasing inte borde anses vara omfattad av lagtextens uttryck "tillskott av pengar eller annan egendom". Föredraganden anslöt sig till lagrådets uppfattning i denna fråga. Leasing kan således enligt den gällande lagtexten inte anses förbjudet.

Utskottet finner det motiverat att regeringen nu, sedan lagen om investeringsförbud varit i kraft i nära ett år, utöver den rapporteringsskyldighet den ålagt sig i förhållande till riksdagen, gör en genomgång av hittillsvarande erfarenheter och effekter av lagen, bl. a. i syfte att konstatera eventuella luckor i bestämmelserna.

Utskottet föreslår därför att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av yrkande I i motion 360 anfört om en genomgång av tillämpningen av Lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia.

I motion 617 av Knut Wachtmeister m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar om ändring av dispensreglerna så att från dispensreglerna undantas ersättningsinvesteringar som dels understiger motvärdet av 1 milj. kr., dels inte medför en utvidgning av verksamheten.

Frågan om generell rätt för företagen att genomföra ersättningsinvesteringar, som är syftet med motion 617, berördes i proposition 196. Föredraganden fann att dispensreglerna måste tillämpas restriktivt och att garanterad rätt till ersättningsinvesteringar ofrånkomligen skapar utrymme för expansion.

I sin behandling av propositionen delade utskottet denna uppfattning (UU 1978/79:33). Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning och kan därför inte biträda förslaget i motion 617.

Motionärerna önskar vidare att tiden för ett dispensärendes handläggning förkortas väsentligt. Det är enligt utskottets mening emellertid inte möjligt att utifrån det enda ärende som hittills avgjorts dra några slutsatser om rimlig handläggningstid. Utskottet utgår från att handläggningen kommer att kunna ske tillräckligt snabbt när lagen varit i kraft ytterligare en tid, liksom att smidiga former för handläggning av bagatellärenden kommer att växa fram.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund motion 617.

Andra svenska åtgärder

I motion 360, yrkande 2, föreslås att en utredning tillsätts med uppgift att kartlägga möjligheterna till en vidgning av de ekonomiska sanktionerna mot Sydafrika.

I s-motion 1128 yrkas att möjligheterna undersöks att införa förbud mot teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika.

Utskottet konstaterar inledningsvis att Sverige traditionellt har ett betydande exportöverskott gentemot Sydafrika. Varuutbytet mellan Sydaf-

rika och Sverige har vuxit under senare år, av allt att döma delvis till följd av den ekonomiska situationen i Sydafrika. Mellan åren 1978 och 1979 ökade såväl exporten som importen med ca 25 procent enligt svensk statistik.

Utskottet finner det angeläget med fortsatta påtryckningar mot regimen i Sydafrika. Sverige bör därför fortsätta att tillsammans med övriga nordiska länder arbeta för ett säkerhetsrådsbeslut om förbud mot nyinvesteringar. De nordiska länderna har därtill antagit ett handlingsprogram för gemensamma nordiska aktioner mot Sydafrika, preciserat senast vid utrikesministermötet våren 1978. Inom ramen för detta övervägs vilka åtgärder mot Sydafrika som är möjliga på det nationella och internationella planet. Länderna har bl. a. enats om en rekommendation att avbryta idrottsliga och kulturella kontakter med Sydafrika.

Inom ramen för det nordiska samarbetet har också frågan om Sydafrikas råvaruhandel med omvärlden studerats.

Gemensamma nordiska åtgärder har även förespråkats av Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) som framlagt ett 14-punktsprogram med förslag till nordiska och internationella åtgärder mot Sydafrika. Programmet reviderades förra året och presenterades bl. a. vid det nordiska utrikesministermötet i Helsingfors i mars 1980.

Sverige har utöver investeringsförbudet infört visumtvång för sydafrikaner och beviljar inte några exportkrediter till landet. Inte heller lämnar svenska kreditinstitut finansiella lån dit. I detta sammanhang bör även nämnas det mångåriga svenska stödet till befrielserörelserna i södra Afrika och till raspolitikens offer.

Sverige har således på olika sätt sökt bidra till isoleringen av regimen i Sydafrika. Den svenska lagen om investeringsförbud är ett uppmärksammat uttryck härför. Det finns enligt utskottets mening anledning för Sverige att pröva möjligheterna att gå vidare med åtgärder mot Sydafrika, också på det bilaterala området. Den förordade genomgången av investeringslagens tillämpning bör bilda utgångspunkt för en kartläggning av möjligheterna för Sverige att vidta åtgärder även på andra områden, såsom överföring av teknologi. Teknologioverföring berör ett brett spektrum av tjänster, rättigheter och kunskaper som i större utsträckning än varor och kapitalflöden rör sig över gränserna på ett svårkontrollerbart sätt. En inventering av detta vida område bör kunna ge en bild av möjligheterna för åtgärder som skulle kunna komplettera investeringsförbudet, bl. a. vad avser tekniska samarbetsavtal, patent och licenser.

Vid en kartläggning av föreslagen art bör självfallet en bedömning också göras av nya åtgärders förenlighet med Sveriges internationella åtaganden.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av yrkande 2 i motion 360 och yrkande 1 i s-motion 1128 anfört om behovet av en kartläggning av möjligheterna att på angivet sätt vidga sanktionerna.

I s-motion 1128 föreslås att regeringen tar initiativ till överläggningar med regeringarna i Danmark och Norge i syfte att lägga ned SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.

Frågan om SAS flygtrafik behandlades i en interpellation i riksdagen den 16 november 1979. Utrikesminister Ola Ullsten framhöll då att regeringen i frånvaro av ett beslut i FN:s säkerhetsråd inte planerar något initiativ för att stoppa SAS flygningar. En isolerad aktion skulle ha obetydlig eller ingen verkan på Sydafrika och dess apartheidpolitik och sannolikt endast medföra att andra länders flygbolag övertog den trafik SAS nu upprätthåller, sade utrikesministern vidare.

Utskottet delar utrikesministerns bedömning och har i frågan också informerats om att de norska och danska regeringarna intar en liknande ståndpunkt. Yrkande 2 i s-motion 1128 avstyrks därför.

I s-motion 1128 föreslås vidare att regeringen aktivt informerar om de nationella åtgärder som vidtas för att isolera Sydafrika. Regeringen bör i detta syfte sammanställa lättillgängligt informationsmaterial på olika språk, som kan användas av dem som arbetar med internationell opinionsbildning, heter det i motionen.

Ett väsentligt syfte med lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia var att den skulle bli internationellt uppmärksammas och om möjligt vinna efterföljd. I det syftet översattes lagen till engelska och distribuerades bl. a. till egna och utländska beskickningar och till de fackliga *internationalerna*.

I skriftserien UD informerar har ett särskilt häfte ägnats södra Afrika (1979:3). Många av regeringens offentliga uttalanden om situationen i Sydafrika och Namibia om svenska åtgärder i sammanhanget har översatts till engelska och givits spridning.

Dessa informationsansträngningar har utan tvivel givit resultat. FN:s sekretariat har bidragit med en redogörelse för den svenska lagen i pressmeddelanden och dokument och den har kommenterats i FN-debatterna. Utskottet utgår från att regeringen fortsätter sina ansträngningar att internationellt och nationellt sprida kännedom om isoleringsaktionerna mot Sydafrika.

Med det anförda får yrkande 5 i s-motion 1128 anses besvarat.

I vpk-motion 1135 föreslås bl. a. att en lag om ekonomisk bojkott skall ersätta lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia. Av motionen framgår att den föreslagna lagen förutom förbud mot investeringar även skulle omfatta förbud mot handel, teknologiöverföring, luftfart och skeppsfart. Ett liknande yrkande behandlades och avstyrktes av utskottet i UU 1978/79:33, bl. a. med hänvisning till Sveriges bindning till internationella åtaganden.

Utskottet gör samma bedömning nu och avstyrker yrkande 1 i motion 1135.

I vpk-motionen föreslås vidare att försäljning av licenser och patent som kan komma den sydafrikanska vapendindustrin till godo förbjuds. Denna möjlighet behandlas av den svenska lagstiftning som blev följden av det av FN:s säkerhetsråd år 1977 fattade beslutet om vapenembargo mot Sydafrika. Genom förordningen (1977:1127) om vissa sanktioner mot Sydafrika förbjuds överlåtelse av uppfinning av krigsmateriel eller liknande materiel eller upplåtelse av särskild rätt därtill (5 §, 4 mom.). Bestämmelsen måste enligt utskottets mening även anses omfatta sådan utförelse till tredje land av licenser och patent som kan komma Sydafrikas vapenindustri till godo.

Förslaget i yrkande 6 i motion 1135 är således redan tillgodosett, varför det avstyrks.

I samma motions yrkande 8 begärs förslag till lag om förbud mot all sydafrikansk annonsering och rekrytering av personal i Sverige. Av motionens motivering framgår att motionärerna åsyftar fall av sydafrikansk annonsering efter svenska kärnkraftstekniker och rekrytering av legosoldater.

Frågan om värvning av legosoldater behandlades av utskottet i UU 1979/80:17. Därav framgår att värvning av legosoldater i Sverige är straffbar om värvningskontraktet ingåtts i Sverige.

Den svenska regeringen har nyligen uttryckt förhoppningen att inga svenska kärnkraftstekniker skall ta anställning i sydafrikanska regeringens tjänst. Utskottet delar regeringens åsikt.

Utskottet har sympati för tanken på ett effektivt stopp för rekrytering av legosoldater från Sverige. En lagstiftning mot utländsk annonsering för rekrytering av personal i Sverige aktualiserar emellertid svårbedömda tryckfrihetsrättsliga problem som utskottet inte är berett att ta ställning till utan närmare utredning.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund yrkande 8 i motion 1135.

I vpk-motion 1135 yrkas också att riksdagen uttalar att det till beskickningarna i södra Afrika sänds personal som kan förväntas vara kvalificerad att följa isoleringslinjen gentemot rasistregimerna.

Utskottet har inte funnit anledning att ifrågasätta regeringens och utrikesdepartementets personalpolitik i detta hänseende. Yrkande 9 i motion 1135 avstyrks därför.

Svenskt agerande på det internationella planet

I s-motion 1128 yrkas att regeringen tar initiativ till internationella aktioner för att isolera Sydafrika i FN och andra organ.

Sverige har i FN förespråkade sanktioner mot Sydafrika på flera områden. Vi har talat för ett säkerhetsrådsbeslut om handelsbojkott mot Sydafrika och även föreslagit att säkerhetsrådet skall diskutera oljetillförseln och lufttrafiken med Sydafrika. Hittills har säkerhetsrådet dock endast fattat beslut om

sanktioner på ett område, nämligen vapenhandeln.

Utskottet utgår från att regeringen även fortsättningsvis aktivt verkar för internationella isoleringsaktioner mot Sydafrika. De ännu ovissa utsikterna till en förhandlingslösning även i Namibia ger enligt utskottets mening skäl för att lägga ytterligare tryck på regimen i Sydafrika. Utskottet får med det anförda anse yrkande 3 i s-motion 1128 besvarat.

I vpk-motion 1135, yrkande 4, föreslås att regeringen verkar för uteslutning av Sydafrika ur FN:s atomenergiorgan IAEA. Enligt traditionell svensk uppfattning bör emellertid den s. k. universalitetsprincipen gälla för medlemskap i FN och dess underorgan. I enlighet med denna motsätter sig Sverige uteslutning av stater ur FN-familjen. Utskottet, som omfattar denna princip, avstyrker yrkande 4 i vpk-motion 1135.

I vpk-motionen hemställs vidare i fyra yrkanden att riksdagen skall anhålla att regeringen fördömer Sydafrikas och Rhodesias angrepp på frontstaterna, att de nordiska länderna förmås instämma i dessa fördömanden, att Västtyskland och Frankrike fördöms för sitt kärnkrafts- och kärnvapensamarbete med Sydafrika och att Storbritannien och Smith-Muzorewa-regimen fördöms för brott mot Londonöverenskommelsen.

Regeringen har sedan lång tid och i olika sammanhang mycket tydligt klargjort sin inställning till Sydafrika och situationen i övrigt i södra Afrika. Sydafrikas och Rhodesias angrepp på frontstater har kraftfullt fördömts.

Mot denna bakgrund avstyrks yrkandena 2, 3, 5 och 10 i vpk-motion 1135.

I yrkande 11 i samma motion föreslås att opartiska observatörer sänds till Rhodesia för att rapportera om oegentligheter under valen.

Regeringen har genom två observatörer följt valen i Rhodesia. Av den rapport som avgivits bl. a. inför utskottet har framgått att valen kunnat äga rum på ett tillfredsställande sätt. Därom torde en internationell opinion vara i stort sett enig. Syftet med yrkande 11 i motion 1135 är således uppfyllt, varför det avstyrks.

Utskottet hemställer att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1979/80:360, yrkande 1, anför om en *genomgång av tillämpningen av Lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia*,
2. avslår motion 1979/80:617 angående *ändring av dispensreglerna för investeringar i Sydafrika och Namibia*,
3. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1979/80:360, yrkande 2, och motion 1979/80:1128, yrkande 1, anför om behovet av en *karläggning av möjligheterna att på angivet sätt vidga sanktionerna mot Sydafrika*.

(m) s.y.

4. avslår motion 1979/80:1128, yrkande 2, angående *överläggningar om nedläggning av SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika*,... (s)-res.
5. förklarar motion 1979/80:1128, yrkande 5, angående *samhälleliga informationsinsatser* besvarad med vad utskottet anfört,
6. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 1, med förslag till *Lag om ekonomisk bojkott mot Sydafrika*,
7. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 6, angående *förbud mot försäljning av licenser och patent*,
8. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 8, angående *sydafrikansk annonsering och rekrytering av personal*,
9. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 9, angående *personalen vid beskickningarna i södra Afrika*,
10. förklarar motion 1979/80:1128, yrkande 3, om *internationella aktioner mot Sydafrika* besvarad med vad utskottet anfört,
11. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 4, angående *uteslutning av Sydafrika ur IAEA*,
12. avslår motion 1979/80:1135, yrkandena 2 och 3, *med begäran om regeringsuttalanden mot Sydafrika och Rhodesia*,
13. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 5, med *begäran om fördömande av Västtyskland och Frankrike för visst samarbete med Sydafrika*,
14. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 10, med *begäran om fördömande av Storbritannien och Smith-Muzorewa-regimen för brott mot Londonöverenskommelsen*,
15. avslår motion 1979/80:1135, yrkande 11, angående *observatörer till Rhodesia*.

Stockholm den 8 maj 1980

På utrikesutskottets vägnar
ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Sture Ericson (s), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s), Björn Molin (fp), Axel Andersson (s), Paul Grabö (c) och Sten Sture Paterson (m).

Reservation

SAS flyglinje till Sydafrika

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist, Carl Lidhom. Axel Andersson (alla s) anser:

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Frågan om" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att en nedläggning av SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika inte stöter på några hinder med hänsyn till Sveriges internationella förpliktelser.

Frågan om nedläggning har visserligen, enligt vad som upplysts under utskottets behandling av detta ärende, diskuterats mellan berörda nordiska regeringar. Det är emellertid uppenbart att den svenska regeringen inte drivit frågan aktivt och försökt få till stånd sådana överläggningar som åsyftas i motionen. Utskottet anser att så bör ske och tillstyrker därför motionen på denna punkt.

dels att utskottets hemställan i moment 4 på s. 10 bort ha följande lydelse:

4. med bifall till motion 1979/80:1128, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående överläggningar om nedläggning av SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.

Särskilt yttrande

av Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Sten Sture Paterson (alla m):

En huvudlinje i svensk utrikespolitik under efterkrigstiden har varit att Sverige icke deltar i andra sanktioner eller sanktionsliknande åtgärder än dem som beslutats eller rekommenderats av FN:s säkerhetsråd. Vår lagstiftning och våra regeringsdeklarationer har utformats i enlighet härmed. Redan när Sverige anslöt sig till FN fästes enligt dåvarande utrikesministern Östen Undén en avgörande vikt vid röstningsregeln i stadgarna som gjorde rådets beslut beroende av stormakternas enhällighet.

Motiven härför är flera. Sverige skulle därigenom kunna undvika att mot sin vilja dras in i konflikter stormakterna emellan. Påtryckningar utifrån om att Sverige skulle delta i sanktioner som rekommenderats av generalförsamlingen utan stöd i säkerhetsrådet eller av en stat eller en grupp av stater skulle under hänvisning till denna principiella ståndpunkt kunna avvisas.

Från denna princip gjordes emellertid ett avsteg genom riksdagens beslut av den 1 juni 1979 (prop. 1978/79:196). Avsteget erkändes öppet men motiverades av dåvarande departementschefen med att situationen i Sydafrika var unik. Emot propositionens förslag röstade moderata samlings-

partiets representanter, vilka i stället förordade att Sverige inom FN-systemets ram sökte få till stånd internationella påtryckningar gentemot Sydafrika och den sydafrikanska raspolitiken. Att, samtidigt som Sverige arbetade härför, på egen hand vidta bilaterala sanktionsåtgärder kunde tolkas som bristande förtroende för FN. Därtill kom att sanktionsåtgärder som vidtas vid sidan av FN-stadgan blir ineffektiva och därmed försvagar FN:s ställning. Sveriges principiella ståndpunkt skulle också brista i trovärdighet.

Erfarenheterna efter riksdagsbeslutet i juni i fjol har redan bekräftat dessa farhågor. Sverige har från olika håll anmodats att i någon form ansluta sig till sanktioner riktade mot vissa länder, men vilka icke har stöd i något beslut eller rekommendation av säkerhetsrådet. När Sverige har avvisat detta under åberopande av principen om att sanktioner skall ha stöd i beslut eller rekommendationer av säkerhetsrådet, har detta bemötts med hänvisning till svenska beslut i fråga om Sydafrika.

När utrikesutskottet i betänkande UU 1979/80:27 vill pröva möjligheterna att gå vidare med åtgärder mot Sydafrika också på det bilaterala området, vill vi hänvisa till den av de moderata reservanterna i utskottet förra året hävdade principiella ståndpunkten. Enligt vår mening gagnas Sverige och svenska intressen bäst av att inga avsteg görs från principen att svenska sanktioner riktade mot visst land bör bygga på av FN:s säkerhetsråd fattade beslut eller rekommendationer.